

T. L. Michałowski, T. Mierzejewski

Egzekucja należności pieniężnych jednostek gospodarki nieuspołecznionej i osób fizycznych od jednostek gospodarki uspołecznionej : dokończenie

---

Palestra 22/11-12(251-252), 30-43

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Egzekucja należności pieniężnych jednostek gospodarki nie uspołecznionej i osób fizycznych od jednostek gospodarki uspołecznionej

(dokończenie)

Część druga *

4.

Należność zasądzona na rzecz wierzyciela prawomocnym orzeczeniem komisji rozjemczej, komisji odwoławczej do spraw pracy lub sądu pracy i ubezpieczeń społecznych albo stwierdzona w ugodzie zawartej przed tymi komisjami lub sądem powinna być niezwłocznie uiszczona przez zakład pracy. W razie niezastosowania się przez dłużnika do tego nakazu stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego ze zmianami, jakie wynikają z przepisów rozdziału XI działu dwunastego kodeksu pracy.

Prawomocne orzeczenia komisji lub sądu pracy i ubezpieczeń społecznych oraz ugody zawarte przed tymi komisjami i sądami są tytułami egzekucyjnymi.

Prawomocność orzeczenia komisji stwierdza jej przewodniczący w formie adnotacji na wypisie orzeczenia (§ 52 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 października 1974 r. w sprawie komisji rozjemczych oraz komisji odwoławczych do spraw pracy); prawomocność w zakresie, w jakim orzeczenie komisji uprawomocniło się na skutek orzeczenia sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, stwierdza tenże sąd (art. 69 ustawy z dnia 24 października 1974 r. o okręgowych sądach pracy i ubezpieczeń społecznych).

Jeżeli zasądzona od państwowego zakładu pracy należność nie zostanie zapłacona w ciągu 7 dni od daty złożenia tytułu egzekucyjnego, przysługuje wierzycielowi — podobnie jak według k.p.c. — prawo wystąpienia z wnioskiem do jednostki nadrzędnej dłużnika o wydanie zarządzenia co do natychmiastowego pokrycia należności z funduszków dłużnika, w szczególności z jego rachunku bankowego. Obowiązek pokrycia należności ze stosunku pracy w ciągu 7 dni ciąży na wszystkich dłużnikach będących państwowymi zakładami pracy, a więc ciąży również na przedsiębiorstwach państwowych i instytucjach naukowo-badawczych. Wierzycielowi przysługuje też we wszystkich wypadkach niewykonania powyższego obowiązku przez państwowe zakłady pracy prawo wystąpienia do jednostki nadrzędnej o wydanie zarządzenia co do pokrycia zasądzonej należności.

Omawiane przepisy kodeksu pracy nie pozbawiają wierzyciela prawa dochodzenia swej należności ze stosunku pracy, zasądzonej od przedsiębiorstwa państwowego lub instytucji naukowo-badawczego, w trybie art. 1062 k.p.c., tzn. nie pozbawiają wierzyciela prawa wszczęcia egzekucji z rachunków bankowych powyższych dłużników po upływie jednego miesiąca od daty złożenia tytułu egzekucyj-

* Pierwszą część artykułu opublikowano w nrze 9 „Palestry” z 1978 r.

nego. Egzekucję należności ze stosunku pracy od jednostek gospodarki uspołecznionej nie będących państwowymi osobami prawnymi przeprowadza się na zasadach określonych w k.p.c.

Skuteczność wykonania orzeczenia zasądzającego należność z tytułu wynagrodzenia za pracę lub innego świadczenia przysługującego pracownikowi albo uprawnionemu do tego członkowi jego rodziny wzmocniona jest przez przepis art. 282 kodeksu pracy, wprowadzający sankcję karną w postaci grzywny do 5.000 zł za niedopełnienie tego obowiązku. Grzywna ta stanowi *novum* w porównaniu z unormowaniami k.p.c., który za niewykonanie przez państwową jednostkę organizacyjną, przeciwko której egzekucja jest niedopuszczalna, obowiązku zapłaty należności pieniężnej nie przewiduje, jak już była o tym mowa wyżej, sankcji ani cywilnych, ani karnych.

5.

Odmienne od przedstawionego wyżej stanu uregulowany został tryb dochodzenia należności pieniężnych przypadających od przedsiębiorstw państwowych (z wyjątkiem PKP i PPTiT) oraz od instytutów naukowo-badawczych. Wierzyciel w celu otrzymania swej należności od wyżej wymienionej państwowej jednostki organizacyjnej składa dłużnikowi — podobnie, jak to się dzieje w sprawach przeciwko Skarbowi Państwa — tytuł egzekucyjny, stwierdzający jego należność, a jednostka ta obowiązana jest uścić tę należność niezwłocznie. Nieuiszczenie przez przedsiębiorstwo państwowe lub instytut przypadającej wierzycielowi należności w terminie jednego miesiąca od dnia złożenia tytułu uprawnia wierzyciela (art. 1062 § 2 k.p.c.) do wszczęcia egzekucji z rachunku bankowego dłużnika.

Ponieważ podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy (art. 776 k.p.c.), przeto do wszczęcia egzekucji przeciwko państwowej osobie prawnej konieczne jest również nadanie przez sąd klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu i wydanie wierzycielowi tytułu wykonawczego. Klauzulę wykonalności tytułom egzekucyjnym wymienionym w art. 777 k.p.c. nadaje według właściwości sąd rejonowy lub sąd wojewódzki. Nadanie klauzuli może nastąpić dopiero po bezskutecznym upływie jednomiesięcznego terminu przewidzianego do zapłaty przez przedsiębiorstwo państwowe lub instytut naukowo-badawczy należności wierzyciela. Fakt ten powinien być udowodniony przed nadaniem przez sąd klauzuli wykonalności, przy czym ciężar udowodnienia, że warunek ten został spełniony, ciąży na wierzycielu, jako na tym, który z faktu tego wyprowadza swoje żądanie nadania tytułowi klauzuli wykonalności. Wymagany tu jest dowód pisemny, stosownie bowiem do § 183 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 1969 r. — regulamin czynności sądów wojewódzkich i powiatowych w sprawach cywilnych i karnych (Dz. U. z 1969 r. Nr 37, poz. 325 i z 1975 r. Nr 5, poz. 30) nadanie klauzuli wykonalności przeciwko przedsiębiorstwu państwowemu i traktowanemu jako przedsiębiorstwo (w zakresie egzekucji) instytutowi naukowo-badawczemu może nastąpić po przedstawieniu przez wierzyciela dowodu pisemnego, że co najmniej na miesiąc przed złożeniem wniosku o nadanie klauzuli przedstawił on dłużnikowi do zapłaty tytuł egzekucyjny (art. 1062 k.p.c.). Dowodem takim może być odpis pisma skierowanego do dłużnika z pocztowym dowodem nadania, pokwitowanie dłużnika z odbioru tytułu itp.⁶

⁶ Władysław Bober: Egzekucja należności pieniężnych przeciwko jednostkom gospodarki uspołecznionej, „Nowe Prawo” 1971, nr 10, str. 1491.

Klauzulę wykonalności tytułom egzekucyjnym pochodzącym od sądu pracy, od zakładowych i terenowych komisji rozjemczych oraz od komisji odwoławczych do spraw pracy nadaje sąd pracy, jeżeli akta sprawy znajdują się w tym sądzie. Nadając klauzulę, sąd stosuje odpowiednio przepisy rozdziału 4 działu II powołanego wyżej rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 1969 r. — regulaminu czynności sądów wojewódzkich i powiatowych w sprawach cywilnych i karnych. Sąd pracy i ubezpieczeń społecznych, podobnie jak sąd powszechny, może nadać klauzulę wykonalności tylko przeciwko tej państwowej jednostce organizacyjnej, przeciwko której dopuszczalna jest egzekucja (wyjątek NBP). Nadając klauzulę sąd ustala, czy od daty złożenia dłużnikowi tytułu egzekucyjnego minął co najmniej jeden miesiąc.

Jeżeli akta sprawy znajdują się w komisji, to klauzulę wykonalności tytułowi egzekucyjnemu pochodzącemu od komisji rozjemczej lub od komisji odwoławczej do spraw pracy nadaje sąd powszechny, stosując przedstawiony wyżej tryb postępowania.

Jeżeli obowiązek zapłaty zasądanego wynagrodzenia jest uzależniony od podjęcia przez pracownika pracy, klauzulę wykonalności w części dotyczącej tego wynagrodzenia nadaje się po stwierdzeniu, że pracownik podjął pracę (art. 280 § 4 kodeksu pracy). Stwierdzenia tego dokonuje jednostka nadrzędna dłużnika na wniosek wierzyciela, ewentualnie na żądanie sądu, który rozpatruje wniosek o nadanie orzeczeniu klauzuli wykonalności.

Po otrzymaniu wniosku od osoby fizycznej-wierzyciela wraz z tytułem wykonawczym komornik obowiązany jest wszcząć egzekucję z rachunku bankowego przedsiębiorstwa państwowego lub instytutu bez badania, czy minął już miesięczny termin od daty złożenia dłużnikowi tytułu egzekucyjnego.

Gdy dłużnikiem jest jednostka gospodarki uspołecznionej nie będąca państwową jednostką organizacyjną, egzekucję przypadającej od niej należności pieniężnej przeprowadza się przede wszystkim z jej rachunku bankowego (art. 1063 § 1 k.p.c.). Jeżeli egzekucja ta nie da wyniku w okresie jednego miesiąca, wierzyciel może żądać przeprowadzenia egzekucji z innego mienia dłużnika. Egzekucję tę należy skierować w pierwszej kolejności do środków nietrwałych dłużnika i dopiero po stwierdzeniu bezskuteczności egzekucji z innego mienia można ją skierować do środków trwałych.

Określenie środków trwałych zamieszczone jest w uchwale nr 138 Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1970 r. w sprawie zasad zaliczania środków pracy oraz innych przedmiotów i urządzeń długotrwałego użytku do środków trwałych (MP Nr 33, poz. 261). Uchwała ta zalicza do środków trwałych (z zastrzeżeniem zawartych w niej wyjątków) środki pracy oraz inne przedmioty o cenie zakupu lub koszcie wytworzenia ponad 10.000 zł i o okresie użytkowania więcej niż 1 rok.

Dalsze ograniczenie podlegających egzekucji środków trwałych i nietrwałych stanowiących mienie rolniczych spółdzielni produkcyjnych zawiera wydane na podstawie art. 1064 § 2 k.p.c. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 1966 r. w sprawie określenia mienia rolniczych spółdzielni produkcyjnych, które nie podlega egzekucji (Dz. U. Nr 38, poz. 230). Rozporządzenie to wyłącza od egzekucji m.in. należące do spółdzielni nieruchomości, wyposażenie wewnętrzne budynków, mechaniczne środki pociągowe i transportowe oraz maszyny i urządzenia rolnicze, a w zakresie środków obrotowych — zboże i inne ziemiopłody potrzebne do zagospodarowania gruntów zespołowych, środki ochrony roślin, opał i paliwo dla celów produkcji, środki pieniężne Funduszu Rozwoju Rolnictwa, niektóre środki funduszu socjalno-kulturalnego i inne. Niezależnie od powyższych ograniczeń należy

mieć na uwadze ograniczenia egzekucji w stosunku do mienia rolniczych spółdzielni produkcyjnych wynikające z art. 1064 k.p.c., o czym będzie dalej mowa.

Wprowadzając powyższe ograniczenia, rozporządzenie daje naczelnikowi gminy uprawnienie do wyrażenia na wniosek wierzyciela zgody na poddanie egzekucji również tych wyłączonych środków obrotowych, których zmniejszenie stosunkowo nieznacznie obniży dochodowość gospodarstwa i nie pozbawi spółdzielni możliwości przywrócenia poprzedniego poziomu produkcji w następnym roku gospodarczym.

Wszczęciu egzekucji przeciwko spółdzielni nie stoi na przeszkodzie postawienie jej w stan likwidacji. Wprawdzie art. 82 ustawy o spółdzielniach i ich związkach z dnia 1 lutego 1961 r. ustala kolejność zaspokajania należności przypadających od spółdzielni w toku jej likwidacji, jednakże nie wprowadza on zakazu dochodzenia tych należności przez wierzycieli w drodze przymusowej na zasadach ogólnych, ustalonych w przepisach o egzekucji przeciwko jednostkom gospodarki społecznej. Ponieważ również żaden inny przepis ustawy o spółdzielniach takiego zakazu nie zawiera, przeto brak podstaw do przyjęcia, żeby likwidacja spółdzielni wprowadzała moratorium dla jej zobowiązań pieniężnych. Przepis art. 82 cyt. ustawy stanowi nakaz dla likwidatora zaspokajania należności przypadających od spółdzielni w kolejności w nim ustalonej, jednakże jest to możliwe jedynie do chwili wszczęcia egzekucji do mienia spółdzielni. Wszczęcie egzekucji zakłóca — w braku odpowiednich środków do pokrycia płatnych zobowiązań pieniężnych — tok postępowania likwidacyjnego i może uniemożliwić likwidatorowi wykonanie ciążącego na nim obowiązku zaspokajania należności przypadających od spółdzielni w kolejności ustalonej w cyt. wyżej art. 82. Dochodzone bowiem w drodze egzekucji należności będą zaspokajane w kolejności określonej w k.p.c., a nie w kolejności wynikającej z prawa spółdzielczego.⁷

Postępowanie egzekucyjne do majątku spółdzielni (organizacji społecznej) ulega zawieszeniu, a nowe nie może być wszczęte w razie ogłoszenia upadłości. W sytuacji takiej egzekucja może być prowadzona tylko dla zrealizowania wierzytelności zabezpieczonej zastawem lub hipoteką i tylko z rzeczy obciążonych tym zabezpieczeniem. Poza tym wierzyciel w toku postępowania upadłościowego może dochodzić swoich należności tylko w trybie przewidzianym w prawie upadłościowym.

Jeżeli z bilansu spółdzielni okaże się, że jej majątek nie wystarcza nawet na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego, a spółdzielnia zaprzestała działalności, to sąd rejestrowy wykreśli spółdzielnię z rejestru na wniosek właściwego centralnego związku. W wypadku takim nie przeprowadza się postępowania upadłościowego. Wykreślenie spółdzielni z rejestru powoduje przekazanie pozostałego majątku na cele spółdzielcze lub inne cele społeczne. Powoduje to niemożność dochodzenia przypadających od spółdzielni należności, w rezultacie więc wierzyciele nic nie otrzymują. Taka sytuacja powstaje tylko wówczas, gdy spółdzielnia zaprzestała działalności, a jej aktywa nie wystarczają na pokrycie kosztów postępowania upadłościowego. Oznacza to, że brak jest przesłanek do wykreślenia spółdzielni z rejestru i do pozbawienia w ten sposób wierzycieli możliwości zaspokojenia przy-

⁷ Powyższy pogląd zgodny jest z zapatrywaniem Głównej Komisji Arbitrażowej, która w orzeczeniu dnia 27 marca 1962 r. BO-1084/62 (OSPİKA 1962, poz. 280a) zajęła stanowisko, że „dopuszczalne jest prowadzenie egzekucji w stosunku do majątku spółdzielni postawionej w stan likwidacji”. Orzeczenie to zostało zaaprobowane w głosach: M. Gersdorf: PIP 1963, nr 1 i E. Wengierka: OSPİKA 1963, z. 2, poz. 48. Analogiczne stanowisko zajęli też M. Gersdorf i J. Ignatowicz w pracy: Prawo spółdzielcze — Komentarz, Warszawa 1966, str. 201.

padających im należności, jeżeli w aktywach znajduje się majątek wystarczający na pokrycie powyższych kosztów, mimo że długi spółdzielni wyczerpują lub przekraczają wartość tego majątku. Przy ustalaniu więc danych uzasadniających wykreślenie spółdzielni z rejestru należy brać pod uwagę jedynie jej aktywa bez jednoczesnego uwzględnienia obciążających spółdzielnię długów.

Egzekucję należności od jednostek gospodarki uspołecznionej z ich środków nie-trwałych lub trwałych będących rzeczami ruchomymi, jak również ze środków trwałych będących nieruchomościami lub statkami morskimi przeprowadza się według przepisów k.p.c. właściwych dla tych rodzajów egzekucji, z uwzględnieniem przy tym ograniczeń wynikających z art. 1063 i 1064 k.p.c.

6.

Egzekucja z rachunku bankowego jest jedyną dopuszczalną formą dochodzenia w drodze przymusu należności pieniężnych przypadających od przedsiębiorstw państwowych (z wyjątkiem PKP i PPTiT) oraz od instytutów naukowo-badawczych. Natomiast niemożność zaspokojenia należności wierzycieli z rachunku bankowego jednostki gospodarki uspołecznionej, która nie jest państwową jednostką organizacyjną, w ciągu miesiąca daje podstawę do wszczęcia egzekucji z innego mienia dłużnika.

Ponieważ każda jednostka gospodarki uspołecznionej obowiązana jest mieć rachunek we właściwym dla niej banku i gromadzić na tym rachunku swoje środki pieniężne, przeto zajęcie przez komornika wierzytelności z rachunku bankowego jest stosunkowo prostym, a w razie posiadania przez dłużnika odpowiednich funduszy — także skutecznym sposobem uzyskania przez wierzyciela zaspokojenia swej należności (por. art. 2 ustawy z dnia 1 lipca 1958 r. o rozliczeniach pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej).

Egzekucję z rachunku bankowego jednostki gospodarki uspołecznionej (w zasadzie) normują przepisy art. 889—894 k.p.c. W wypadku egzekucji z rachunku rolniczej spółdzielni produkcyjnej należy mieć ponadto na uwadze ograniczenia wprowadzone przez art. 1064 k.p.c. oraz przez wydane na podstawie tego przepisu cyt. wyżej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 1966 r.

Egzekucję przeprowadza komornik według właściwości ogólnej dłużnika, tj. komornik właściwy według miejsca zamieszkania (siedziby) dłużnika (art. 27—28 k.p.c.). Komornik, wszczynając egzekucję, przesyła do oddziału lub innej jednostki organizacyjnej banku, w którym dłużnik ma rachunek, zawiadomienie o zajęciu wierzytelności pieniężnej, wynikającej z posiadania rachunku bankowego, do wysokości należności będącej przedmiotem egzekucji wraz z kosztami egzekucyjnymi, i wzywa bank, aby nie dokonywał wypłat z rachunku bez zgody komornika do wysokości zajętej wierzytelności, lecz przekazał komornikowi zajętą kwotę albo zawiadomił komornika w terminie 7 dni o przeszkodzie do przekazania zajętej kwoty (art. 889 k.p.c.).

Aby to zajęcie było skuteczne, konieczne jest doręczenie zawiadomienia temu oddziałowi lub jednostce organizacyjnej banku, w których dłużnik ma rachunek. Nie wystarcza więc doręczenie zawiadomienia jakiegokolwiek jednostce organizacyjnej banku. Jednostka, w której dłużnik nie ma rachunku, a która otrzymała zawiadomienie o zajęciu, obowiązana jest jedynie zawiadomić komornika o nieposiadaniu przez dłużnika rachunku. Nie ciąży natomiast na niej obowiązek ustalania, czy rachunek dłużnika jest prowadzony w innym oddziale tego samego banku, ani obowiązek zawiadamiania tego oddziału o dokonany zajęciu rachunku jego klienta.

Umowę rachunku bankowego normują przepisy tytułu XX księgi trzeciej kodeksu cywilnego i według tych przepisów należy oceniać, czy pomiędzy egzekwowanym dłużnikiem a bankiem istnieje stosunek umowy uzasadniający wszczęcie egzekucji w trybie art. 889 i nast. k.p.c.

Według kodeksu cywilnego umową rachunku bankowego jest umowa, mocą której bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku na czas oznaczony lub nie oznaczony do przechowywania jego środków pieniężnych oraz do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych.⁸

Szczegółowe warunki zawierania umów rachunku bankowego określają wydawane przez banki instrukcje. Wyciągi z tych instrukcji doręczane klientom przy zawarciu umowy stanowią jej część składową.⁹ Instrukcja służbowa NBP nr B/1 (Rachunki bankowe) przewiduje prowadzenie przez bank dla jednostek gospodarki uspołecznionej rachunków głównych (bieżących), rachunków dodatkowych oraz pomocniczych. Na rachunku głównym, który służy do gromadzenia środków pieniężnych posiadacza rachunku i do przeprowadzania rozliczeń, może być poza tym ewidencjonowane zadłużenie z tytułu kredytów udzielonych posiadaczowi rachunku. Na rachunku tym może więc wystąpić saldo ujemne dla posiadacza rachunku, co — jak będzie o tym dalej mowa — może mieć wpływ na toczące się postępowanie egzekucyjne.

Poza ograniczeniami, o których będzie dalej mowa, egzekucja może być wszczęta z każdego rachunku dłużnika, a więc zarówno z rachunku głównego jak i dodatkowego oraz pomocniczego.

Zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego dłużnika jest dokonane z chwilą doręczenia bankowi przez komornika zawiadomienia o zakazie wypłat i obejmuje — do wysokości dochodzonej należności — zarówno kwoty znajdujące się na rachunku w chwili zajęcia, jak i kwoty, które zostaną na ten rachunek wpłacone po dokonaniu zajęcia.

Zawiadomienie komornika, o jakim wyżej mowa, powinno określać rachunek, do którego skierowano egzekucję, wskazywać wysokość egzekwowanej należności z odsetkami i kosztami procesu oraz kosztami egzekucyjnymi, powinno też zawierać zakaz wypłat z rachunku do wysokości egzekwowanej należności bez zgody komornika oraz polecenie bezzwłocznego przekazania przez bank zajętej kwoty komornikowi albo zawiadomienia komornika w terminie 7 dni o przeszkodzie do przekazania zajętej kwoty.

Wynikający z zajęcia zakaz wypłat nie dotyczy bieżących wypłat na wynagrodzenia za pracę oraz na zasądzone alimenty, jak również na zasądzone tytułem odszkodowania renty o charakterze alimentacyjnym (art. 890 § 2 k.p.c.). Wypłat na bieżące wynagrodzenie pracowników dłużnika bank dokonuje po złożeniu przez dłużnika odpisu listy płac lub innego wiarygodnego dowodu. Przez podlegające zaspokojeniu w tym trybie wynagrodzenia za pracę należy rozumieć (art. 881 § 2 k.p.c.) w szczególności: okresowe wynagrodzenia za pracę i wynagrodzenia za pracę zleczone, nagrody i premie przysługujące pracownikowi za okres jego zatrudnienia, jak również związany ze stosunkiem pracy zysk lub udział w funduszu zakładowym oraz we wszelkich innych funduszach pozostających w związku ze stosunkiem pracy. Wyłączeniem od egzekucji na podstawie art. 890 § 2 k.p.c. objęte są jedynie kwoty przeznaczone na bieżące wypłaty. Bank nie jest natomiast upoważniony na podstawie powyższego przepisu dokonywać wypłat do rąk dłużnika

⁸ Z. Zabiński: Umowa rachunku bankowego, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1967.

⁹ Por. orzeczenie SN w sprawie VII C 291/75 i glosę do tego orzeczenia Witolda Broniewicza (OSPika 1977, z. 5, poz. 83).

na pokrycie zaległych jego zobowiązań z tytułu wynagrodzenia za pracę ani rezerwować na rachunku kwoty przeznaczone na przyszłe wypłaty z tego tytułu.

Wypłat na zasądzone alimenty lub na rentę o charakterze alimentacyjnym zasądzoną tytułem odszkodowania bank dokonuje do rąk osoby uprawnionej po przedstawieniu mu tytułu wykonawczego.

Zajęcie wierzytelności z rachunku bankowego rolniczej spółdzielni produkcyjnej (art. 1064 § 1 k.p.c.) nie może przekraczać połowy salda czynnego w chwili dokonania wypłaty, tzn. nie może przekraczać połowy kwoty zapisanej na rachunku na dobro spółdzielni po potrąceniu dokonanych z rachunku wypłat.

Jeżeli saldo w tej części nie wystarcza na pełne zaspokojenie egzekwowanej należności, dalszych wypłat aż do zaspokojenia wierzytelności dokonuje się po otrzymaniu nowych wpływów, jednakże również w granicach połowy tych wpływów.

Dalsze ograniczenie egzekucji z rachunku rolniczej spółdzielni produkcyjnej wprowadziło cyt. wyżej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 1966 r. w sprawie określenia mienia rolniczych spółdzielni produkcyjnych, które nie podlega egzekucji. Nie podlegają mianowicie egzekucji zgromadzone na rachunku bankowym spółdzielni środki pieniężne funduszu socjalno-kulturalnego w części przeznaczony na dopłaty do rent inwalidzkich i emerytur dla członków spółdzielni i domowników tych członków, na dopłaty do rent rodzinnych dla pozostałych po nich członków rodzin oraz na opłacenie kosztów leczenia członków spółdzielni, domowników tych członków oraz ich rodzin.

Bank, po otrzymaniu zawiadomienia o zajęciu wierzytelności z rachunku bankowego, jest obowiązany — w braku przeszkód, o których będzie dalej mowa — przekazać niezwłocznie komornikowi zajętą kwotę na pokrycie egzekwowanej wierzytelności. Z chwilą zajęcia dłużnik traci w stosunku do egzekwującego wierzyciela prawo rozporządzania znajdującymi się na rachunku i podlegającymi zajęciu kwotami. Wierzyciel z mocy samego zajęcia może wykonywać wszelkie prawa i roszczenia posiadacza rachunku w stosunku do banku (art. 887 w związku z art. 893 k.p.c.).

Bank może się uchylić od przekazania komornikowi kwoty potrzebnej na pokrycie dochodzonej wierzytelności wtedy, gdy na rachunku dłużnika brak środków pieniężnych. Bank obowiązany jest odmówić wykonania polecenia komornika wynikającego z zajęcia wówczas, gdy na rachunku dłużnika znajdują się wprawdzie środki wystarczające do pokrycia egzekwowanej wierzytelności, ale środki te nie podlegają egzekucji. Brak w dacie zajęcia środków pieniężnych na rachunku nie zwalnia jednak banku od obowiązku przekazywania komornikowi kwot, które zostaną wpłacone na rachunek po dacie zajęcia, w takim zakresie, w jakim egzekucja z tych wpłat jest dopuszczalna.

W razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej bank obowiązany jest wstrzymać wypłaty z rachunku, do którego została skierowana egzekucja, wtedy, gdy kwoty znajdujące się na rachunku nie wystarczają na pokrycie wszystkich egzekwowanych należności. O wstrzymaniu wypłat bank obowiązany jest zawiadomić niezwłocznie właściwe organy egzekucyjne sądowe i administracyjne. Przekazanie zajętych kwot nastąpi do dyspozycji tego organu egzekucyjnego, który w trybie art. 773 § 1 k.p.c. będzie wyznaczony przez sąd do dalszego prowadzenia egzekucji.

W świetle obowiązujących do dnia 30 czerwca 1975 r. przepisów art. 20 prawa bankowego z 1960 r. i art. 39 ustawy z 1958 r. o Narodowym Banku Polskim powstawała wątpliwość, czy bank może odmówić wypłaty zajętych kwot wtedy, gdy

na rachunku dłużnika znajdują się wprawdzie wystarczające do tego środki, ale bank jest jednocześnie wierzycielem egzekwowanego dłużnika z tytułu udzielonego mu kredytu. Wątpliwości budziła zwłaszcza kwestia, czy bank, będąc wierzycielem posiadacza rachunku z tytułu udzielonego mu kredytu, może — mimo egzekucji skierowanej do rachunku — potrącić swoją wierzytelność, z tytułu kredytu, z wierzytelności posiadacza rachunku.

W kwestii tej Główna Komisja Arbitrażowa w orzeczeniu z dnia 12 lutego 1965 r. I-12248/64 (OSP i KA 1966, poz. 138) wyraziła pogląd, że „bank — w którym na wniosek jednostki gospodarki społecznej komornik dokonał zajęcia wierzytelności z rachunku bankowego organizacji spółdzielczej pozostającej w stanie likwidacji i będącej równocześnie dłużnikiem banku — może odmówić wypłat zajętych kwot do chwili pokrycia swoich wierzytelności”.

Powyższy pogląd zaakceptował M. Gersdorf w głosie do cyt. orzeczenia, ale tylko w części dotyczącej prawa potrącenia wierzytelności banku z kwotami, jakie wpłynęły na rachunek przed jego zajęciem (por. OSP i KA 1966, poz. 138). Natomiast w całości zaakceptował orzeczenie GKA M. Andrełowicz (w głosie opublikowanej w OSP i KA 1966, poz. 263), którego zdaniem istota przepisów obowiązującego wówczas prawa bankowego i ustawy o NBP „nie sprowadza się tylko do upoważnienia do potrącenia określonych wierzytelności banku przed terminem ich płatności, ale polega przede wszystkim na stwierdzeniu dopuszczalności stosowania potrącenia w odniesieniu do długów banku”.¹⁰

Zagadnieniem dopuszczalności potrącenia wierzytelności banku zajmował się również Sąd Najwyższy (w orzeczeniu opublikowanym w OSNCP 1971, nr 5, poz. 87). W orzeczeniu tym SN wyraził pogląd, że „przepis art. 20 prawa bankowego (z 1960 r.) stanowi normę szczególną w stosunku do art. 498 § 1 k.c. o tyle, że pozwala w wypadkach w nim wymienionych na potrącenie pomimo niewymagalności drugiej wierzytelności, nie przewiduje jednak żadnego odchylenia od zasady, że z chwilą ogłoszenia upadłości wierzyciele mogą uzyskać zaspokojenie tylko w trybie tego postępowania”.

Cytowane wyżej przepisy art. 20 prawa bankowego z 1960 r. oraz art. 39 ustawy z 1958 r. o NBP zostały zastąpione przez art. 15 obecnie obowiązującego prawa bankowego.

Nowe prawo bankowe, podobnie jak i poprzednio obowiązujące w tej materii przepisy, zezwala bankowi na zaspokojenie swej wierzytelności przed nadejściem terminu jej płatności w drodze potrącenia z długiem banku, jeżeli jednostka będąca dłużnikiem banku została postawiona w stan likwidacji. Oznacza to, że w razie likwidacji, o której mowa, bank może dokonać potrącenia, mimo że jego wierzytelność nie jest jeszcze wymagalna. Art. 15 prawa bankowego, będący przepisem szczególnym w stosunku do art. 498 § 1 k.c., wprowadza w razie postawienia dłużnika w stan likwidacji wyjątek od ogólnej zasady k.c., według której do potrącenia konieczne jest istnienie dwóch wymagalnych wierzytelności nadających się do dochodzenia przed sądem, państwową komisją arbitrażową lub przed innym organem państwowym.

Dalsze postanowienie art. 15 prawa bankowego, przyznające bankowi prawo potrącenia swej wierzytelności z jego długiem wobec posiadacza rachunku we

¹⁰ Pogląd, że uprawnienie banku opierające się na przepisie art. 15 prawa bankowego nie może konkurować z egzekucją prowadzoną przez komornika i może dotyczyć tylko środków zgromadzonych na koncie dłużnika do chwili dokonania zajęcia, wypowiada również Z. Stępnia k w pracy pt.: Potrącenie w systemie polskiego prawa cywilnego, Wyd. Prawn., Warszawa 1975, s. 95.

wszystkich wypadkach, gdy przysługuje mu prawo ściągnięcia swej wierzytelności przed terminem jej płatności (tzn. wtedy, gdy wierzytelność banku jest już wymagalna), nie nadaje bankowi uprawnień dalej idących od tych, jakie mu przysługują na podstawie art. 498 § 1 k.c. Na podstawie bowiem tego przepisu dwie wierzytelności pieniężne, które są wymagalne i zaskarżalne, mogą być na żądanie jednego z wierzycieli zaspokojone w drodze potrącenia. W tej części przepis art. 15 prawa bankowego powtarza ogólne zasady obowiązujące przy potrąceniu wierzytelności.

Wymagalność wierzytelności przed terminem jej płatności, dająca wierzycielowi prawo jej ściągnięcia, może wynikać z przepisów prawa lub z zawieranych przez strony umów. Może to mieć miejsce np. w wypadkach przewidzianych w uchwałach Rady Ministrów, które określają ogólne zasady udzielania kredytów przez banki, oraz w wydawanych przez banki instrukcjach, których postanowienia obowiązują strony na podstawie zawieranych przez nie umów kredytowych. Podstawę do żądania przez bank przedterminowej spłaty długu stanowią w szczególności: pogorszenie się stanu majątkowego kredytobiorcy, wykorzystanie kredytu na cele inne niż ustalone w umowie kredytowej oraz inne naruszenia zasad prawidłowej gospodarki.

Prawo bankowe, dając bankowi uprawnienie do zaspokojenia swej wierzytelności w drodze potrącenia przed terminem płatności tej wierzytelności, nie narusza poza tym postanowień art. 498 § 1 i art. 504 k.c., określających zasady potrącania wierzytelności w toku postępowania egzekucyjnego. Na podstawie tych przepisów bank może dokonać potrącenia wtedy, gdy jego wierzytelność wobec posiadacza rachunku i wierzytelność tego ostatniego wobec banku stały się wymagalne przed zajęciem. Jeżeli obie wierzytelności odpowiadają powyższemu warunkowi, bank może złożyć oświadczenie o potrąceniu również i po zajęciu, albowiem oświadczenie takie ma moc wsteczną od chwili, kiedy potrącenie stało się możliwe (art. 499 k.c.).

Warunek istnienia przed zajęciem dwóch wymagalnych wierzytelności w celu ich potrącenia nie może być spełniony w stosunku do wpłat dokonanych na rachunek po dacie zajęcia, dlatego też potrącenie wierzytelności banku nawet takiej, która stała się wymagalna przed zajęciem, z wierzytelnością posiadacza rachunku, która powstała na skutek wpłat dokonanych po zajęciu, nie jest dopuszczalne.

Prawidłowe potrącenie wierzytelności, o których mowa, uzasadnia odmowę banku przekazania komornikowi potrąconej należności posiadacza rachunku, do której skierowana została egzekucja.

Wspomnieć tu należy o tym, że NBP w zawieranych z jednostkami gospodarki uspołecznionej generalnych umowach kredytowych zastrzega sobie prawo pokrycia swoich należności w ciężar rachunku kredytobiorcy niezależnie od jego dyspozycji i przed wszystkimi innymi płatnościami, z tym tylko wyjątkiem, że potrącenie, o którym mowa, nie może naruszać praw osób trzecich wynikających z zajęcia dokonanego na podstawie przepisów o egzekucji sądowej i administracyjnej lub złożenia w banku tytułu egzekucyjnego w trybie art. 8 ustawy z dnia 1 lipca 1958 r. o rozliczeniach pieniężnych jednostek gospodarki uspołecznionej.

Niektóre organizacje społeczne, których wykaz zawiera Instrukcja służbowa NBP Nr B/10 w sprawie obsługi rachunków oszczędnościowych (np. koła terenowe Ligi Kobiet, Ligi Obrony Kraju, Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, Polskiego Czerwonego Krzyża i inne), mogą mieć rachunki oszczędnościowe, na które bank wystawia książeczki oszczędnościowe, stanowiące dowody zawarcia umowy rachunku bankowego i wysokości wkładu na tym rachunku. Do dokonania ope-

racji obejmujących wpłaty na rachunek i wypłaty z rachunku oszczędnościowego konieczne jest przedstawienie bankowi lub placówce przez niego upoważnionej do tych czynności książeczki oszczędnościowej. Rachunek oszczędnościowy jest ściśle związany z wystawioną przez bank posiadaczowi rachunku książeczką oszczędnościową i w związku z tym egzekucja z tego rachunku nie może być prowadzona w trybie przedstawionych wyżej przepisów art. 889 i nast. k.p.c., lecz jest prowadzona w trybie ustalonym w art. 901 k.p.c. Zajęcia wierzytelności związanej z posiadaniem książeczki oszczędnościowej komornik dokonuje przez odebranie książeczki dłużnikowi lub osobie trzeciej. O dokonaniu zajęcia komornik zawiadamia wierzyciela oraz bank, który książeczkę wystawił. Protokół zajęcia oraz książeczkę oszczędnościową komornik składa bankowi i wówczas bank obowiązany jest na podstawie tych dokumentów wypłacić komornikowi ze środków dłużnika, znajdujących się na jego rachunku, kwotę potrzebną do pokrycia egzekwowanej wierzytelności. Wypłaconą kwotą bank obciąża rachunek oszczędnościowy dłużnika, a książeczkę oszczędnościową, po dokonaniu w niej stosownych odpisów, zwraca komornikowi. Jeżeli wypłacona przez bank kwota pokrywa w całości egzekwowaną należność, komornik zwraca zajętą książeczkę dłużnikowi.

Bank, który naruszył przepisy dotyczące jego obowiązków w zakresie egzekucji z rachunków bankowych, odpowiada za wyrządzoną wierzycielowi szkodę. Bankowi grozi w szczególności odpowiedzialność, gdy wbrew wezwaniu komornika:

- a) nie wstrzymał po otrzymaniu zajęcia wypłat z rachunku dłużnika w granicach, w jakich był do tego zobowiązany,
- b) dokonał na rzecz dłużnika lub wierzyciela zgłaszającego roszczenie z tytułu renty o charakterze alimentacyjnym nieuzasadnionych wypłat,
- c) nie przekazał komornikowi niezwłocznie zajętej kwoty, mimo że żądanie komornika było uzasadnione,
- d) nie zawiadomił komornika we właściwym terminie o przeszkodzie do przekazania zajętej wierzytelności,
- e) nie zawiadomił właściwych organów egzekucyjnych o zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej.

Bank odpowiada również wobec posiadacza rachunku, do którego skierowano egzekucję, w razie przekazania komornikowi kwot, które w związku z ograniczeniami egzekucji podlegały wypłacie na rzecz dłużnika, jak również wobec wierzyciela egzekwowanego dłużnika w razie naruszenia jego prawa do otrzymania — mimo wszczęcia egzekucji — renty o charakterze alimentacyjnym z tytułu odszkodowania.

Pracownicy banku winni niezgodnego z prawem dokonania wypłaty z zajętego rachunku bankowego ponoszą odpowiedzialność karno-porządkową, może ona być bowiem wymierzona przez komornika grzywna do wysokości 3000 zł.

7.

Niezależnie od przepisów egzekucyjnych zawartych w k.p.c., tryb przymusowego ściągania należności pieniężnych od jednostek gospodarki społecznoniej normuje cytowana już wyżej ustawa z dnia 1 lipca 1958 r. o rozliczeniach pieniężnych jednostek gospodarki społecznoniej.¹¹

¹¹ T. L. Michałowski: Zmiany w systemie rozliczeń pieniężnych, PUG 1971, nr 8-9, str. 253-257.

Ustawa ma charakter ramowy i normuje zarówno rozliczenia między jednostkami gospodarki uspołecznionej (art. 3), jak i między jednostkami gospodarki uspołecznionej a osobami fizycznymi (art. 4).

Art. 8 ustawy, który dotyczy obu wyżej przedstawionych grup rozliczeń, stanowi w ust. 1, że tytuły egzekucyjne (sądowe, arbitrażowe, administracyjne) bank pokrywa — w kolejności ich wpływu — z rachunku jednostki gospodarki uspołecznionej bez względu na jej dyspozycje i przed wszystkimi innymi płatnościami, w myśl zaś ust. 2 tego artykułu przepis ust. 1 nie narusza praw wierzycieli do dochodzenia ich roszczeń objętych tytułami egzekucyjnymi w drodze egzekucji.

Wierzycielowi będącemu osobą fizyczną przysługuje zatem prawo wyboru drogi dochodzenia zasądzonych od jednostki gospodarki uspołecznionej na jego rzecz należności bądź w trybie przewidzianym w art. 8 omawianej ustawy, bądź też na zasadach ustalonych w k.p.c.

Szczegółowe zasady realizacji należności w trybie art. 8 ustawy o rozliczeniach normuje Instrukcja służbowa Narodowego Banku Polskiego Nr B/2 (Rozliczenia pieniężne), wydana w grudniu 1975 r. na podstawie § 12 rozp. Ministra Finansów z dnia 26 maja 1971 r. w sprawie form rozliczeń z tytułu umów dostawy, zlecenia i innych umów pomiędzy j.g.u. (Dz. U. z 1971 r. Nr 14, poz. 137 oraz z 1974 r. Nr 49, poz. 310).

W myśl § 2 tej instrukcji przepisy jej ustalają zasady rozliczeń jednostek gospodarki uspołecznionej posiadających rachunki w NBP i w innych bankach oraz jednostek gospodarki nie uspołecznionej i osób fizycznych, jeżeli rozliczają się one z jednostkami gospodarki uspołecznionej, przy czym przez jednostki gospodarki uspołecznionej należy rozumieć jednostki wymienione w art. 1 ustawy o rozliczeniach. W celu zrealizowania zasądzonej należności wierzyciel będący jednostką gospodarki nie uspołecznionej lub osobą fizyczną składa, stosownie do § 147 IS — B/2, w oddziale banku, w którym prowadzony jest rachunek dłużnika, tytuł wykonawczy bądź tytuł egzekucyjny sądu powszechnego, sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, zakładowej i terenowej komisji rozjemczej lub terenowej komisji odwoławczej do spraw pracy, jak również ugody zawarte przed tymi sądami lub komisjami.

Instrukcja stanowi, że nie podlegają realizacji tytuły złożone w oddziale banku nie prowadzącym rachunku dłużnika, którego tytuł dotyczy.

Z chwilą przyjęcia tytułu oddział banku zawiadamia o tym dłużnika i wzywa go, aby w ciągu 10 dni od daty pisma zawiadamiającego złożył oświadczenie, czy zasądzona wierzytelność została zapłacona lub też czy wykonanie orzeczenia zostało przez sąd wstrzymane. W razie odpowiedzi pozytywnej dłużnik obowiązany jest przedstawić bankowi dowody stwierdzające w sposób niewątpliwy dokonanie zapłaty lub wstrzymanie wykonania orzeczenia.

Wysłanie zawiadomienia do dłużnika o przyjęciu tytułu do wykonania nie wstrzymuje jego realizacji. Kwotą objętą tytułem bank niezwłocznie, bez zgody dłużnika i przed wszystkimi innymi płatnościami, obciąża jego rachunek, jednakże nie wypłaca jej wierzycielowi, lecz do czasu otrzymania oświadczenia dłużnika księguje na rachunku przejściowym.

Jeżeli dłużnik przedstawi w określonym terminie dowód, że zasądzoną od niego kwotę zapłacił lub że wykonanie orzeczenia zostało wstrzymane, to bank zapisaną kwotę przeksięguje z rachunku przejściowego na rachunek dłużnika i zwraca orzeczenie wierzycielowi z wyjaśnieniem powodu zwrotu. Jeżeli natomiast

dłużnik nie przedstawi w określonym terminie dowodu uregulowania należności bądź wstrzymania wykonania orzeczenia, to kwota wierzytelności zostaje wypłacona wierzycielowi.

W razie braku środków na rachunku dłużnika złożone tytuły nie podlegają zwrotowi, lecz są przez bank przechowywane do czasu całkowitego ich pokrycia.

Przepisy wewnętrzne Narodowego Banku Polskiego (§ 48 ust. 2 Instrukcji służbowej Nr B/1 z lipca 1976 r. — Rachunki bankowe) normują również zasady postępowania w razie zbiegu egzekucji z rachunku bankowego prowadzonej w trybie k.p.c. z realizacją tytułów na podstawie art. 8 ustawy o rozliczeniach.

Z chwilą dokonania zajęcia oddział banku prowadzący rachunek dłużnika obowiązany jest — jak już wyżej była o tym mowa — bezzwłocznie zaprzestać wypłat z tego rachunku do wysokości egzekwowanej należności wraz z kosztami egzekucyjnymi. Zakaz wypłat wstrzymuje również realizację złożonych w banku tytułów.

W takiej sytuacji wierzycielowi przysługuje wybór drogi dalszego postępowania w zależności od tego, czy chce tytuł wycofać z banku i przyłączyć się do egzekucji prowadzonej przez komornika, czy też woli ten tytuł pozostawić w banku i decyduje się na otrzymanie należności po zakończeniu postępowania egzekucyjnego.

Jak wynika z powyższego, dla realizacji tytułu w trybie art. 8 ustawy o rozliczeniach obojętne jest, jakiego rodzaju należności tytuł dotyczy, bo o pierwszeństwie zaspokojenia decyduje wyłącznie kolejność wpływu tytułów do banku. Natomiast w razie dochodzenia należności w trybie k.p.c. — gdy następuje podział sum uzyskanych z egzekucji (art. 1025 k.p.c.) — kolejność zaspokojenia zależna jest od kategorii, do której dochodzona kwota została zaliczona, i dlatego obojętna jest wówczas data wpływu tytułu wykonawczego do komornika.

Ściąganie należności w trybie art. 8 ustawy o rozliczeniach, w przeciwieństwie do egzekucji według k.p.c., nie jest związane z żadnymi kosztami, co jest korzystne zarówno dla wierzyciela jak i dla dłużnika, który w ostatecznym rozrachunku zmuszony byłby koszty te zwrócić wierzycielowi.

Ponadto szybkość realizacji tytułów przez bank w trybie art. 8 ustawy jest również korzystna dla obu rozliczających się stron, ponieważ zapobiega nadmiernemu naliczaniu odsetek zwłoki, które również obciążają dłużnika.

Poza tym należy podkreślić, że realizacja tytułów egzekucyjnych według zasad ustalonych w art. 8 ustawy o rozliczeniach, rozwiniętych szczegółowo w Instrukcji służbowej B/2, stwarza dużą gwarancję ochrony mienia społecznego. Wprawdzie rachunek dłużnika zostaje, niezwłocznie po złożeniu tytułu w banku, obciążony zasądzoną kwotą, jednakże, jak to już zaznaczono wyżej, kwota ta nie podlega wypłacie wierzycielowi do chwili upływu 10-dniowego terminu określonego dłużnikowi dla zajęcia stanowiska wobec dochodzonego rozszczenia. W wypadku gdy dłużnik przedstawi dowód, że należność uiszczył bądź że uzyskał wstrzymanie wykonania tytułu, kwota ściągnięta z rachunku dłużnika zostaje zapisana ponownie na ten rachunek, a tytuł zostaje zwrócony wierzycielowi.

Dopuszczalność realizacji tytułów egzekucyjnych przez osoby fizyczne na zasadach ustalonych w art. 8 ustawy o rozliczeniach była przez szereg lat zagadnieniem spornym, jednakże już w 1961 r. skryształizował się pogląd, że ustawa — co w sposób niewątpliwy wynika z jej postanowień — obejmuje swym zasięgiem podmiotowym również wierzycieli będących osobami fizycznymi.

Stanowisko to podzielił również Władysław Siedlecki, wypowiadając w tej kwestii następujący pogląd: „Wierzyciel przeto ma możliwość wyboru drogi ściągnięcia

należności bądź przez złożenie tytułu egzekucyjnego w banku w trybie art. 8 cyt. wyżej ustawy, bądź przez skorzystanie z trybu przewidzianego w przepisach kodeksu, przy czym raczej pierwsza droga jest dla niego dogodniejsza” (Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, t. II, str. 1354, Wydawnictwo Prawnicze 1969).

Jednakże w drugim wydaniu tegoż Komentarza do k.p.c. (Wydawnictwo Prawnicze 1975) W. Siedlecki w uwagach do art. 1060 k.p.c. zajął następujące stanowisko: „Wierzyciel przeto będący jednostką gospodarki uspołecznionej ma prawo wyboru ściągnięcia należności (...)” i dalej jak w Komentarzu z 1969 r. Sformułowanie powyższe nasuwa wątpliwości, nie wiadomo bowiem, czy należy je rozumieć w ten sposób, że zdaniem W. Siedleckiego dochodzenie należności przez osoby fizyczne od jednostek gospodarki uspołecznionej w trybie art. 8 ustawy o rozliczeniach jest niedopuszczalne. Gdyby tak je rozumieć, to wówczas polemika z tym stanowiskiem byłaby utrudniona, ponieważ W. Siedlecki nie uzasadnia swego stanowiska, nie wskazuje przepisów prawa, na których zostało ono oparte, oraz nie wyjaśnia, czym zmiana jego poglądów byłaby uzasadniona.

Na marginesie należy zauważyć, że stanowisko W. Siedleckiego, jakoby jednostkom gospodarki uspołecznionej przysługiwało prawo wyboru drogi dochodzenia swych należności od innych jednostek gospodarki uspołecznionej w trybie art. 8 ustawy o rozliczeniach bądź w trybie egzekucji według k.p.c., nie da się pogodzić z przepisem § 81 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 listopada 1975 r. w sprawie postępowania arbitrażowego (Dz. U. Nr 39, poz. 209). W myśl bowiem tego przepisu oraz rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 26 maja 1971 r. w sprawie form rozliczeń (Dz. U. z 1971 r., Nr 14, poz. 137 i z 1974 r. Nr 49, poz. 310) rozliczenia między jednostkami gospodarki uspołecznionej na podstawie tytułów egzekucyjnych mogą być przeprowadzane wyłącznie w formie polecenia pobrania. Natomiast egzekucja w trybie k.p.c. jest dopuszczalna dopiero wtedy, gdy zaspokojenie wierzyciela z rachunku bankowego dłużnika okazało się niemożliwe. Egzekucję tę przeprowadza się na podstawie odrębnego zarządzenia prezesa arbitrażu i w sposób przez niego wskazany.

8.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że dochodzenie należności pieniężnych przez osoby fizyczne od jednostek gospodarki uspołecznionej normuje szereg przepisów z sobą nie skoordynowanych i opartych częstokroć na odmiennych zasadach.

Odnosi się wrażenie, że wydając nowe akty prawne regulujące ściąganie należności od jednostek gospodarki uspołecznionej, jakby zapomniano o tym, że te same zagadnienia zostały już unormowane w obowiązujących przepisach i że do tego faktu należy się konkretnie ustosunkować.

Ustalone w k.p.c. tryby postępowania w zależności od charakteru prawnego dłużników zostały dodatkowo skomplikowane w wypadkach dochodzenia należności zasądzonych na rzecz pracowników od uspołecznionych zakładów pracy.

Tryb dochodzenia należności zależy więc nie tylko od tego, czy wierzyciel jest osobą fizyczną, trzeba bowiem jeszcze dodatkowo ustalić, czy jest on pracownikiem i czy należność została zasądzona ze stosunku pracy.

Wydaje się, że sprawy te wymagają uporządkowania w drodze wydania odpowiedniego aktu prawnego.

Ponadto należałoby rozważyć, czy nie powinno ulec rewizji samo pojęcie egzekucji. Trudno uzasadnić, dlaczego ściąganie należności w trybie art. 8 ustawy o roz-

liczeniach nie jest postępowaniem egzekucyjnym, chociaż jest ono prostsze i — co najważniejsze — skuteczniejsze od postępowania unormowanego w przepisach k.p.c. i k.p.

ZBIGNIEW KALLAUS

Nadużycie władzy przez lekarza

W związku z zadawnionym w prawie karnym sporem, jak należy rozumieć przestępstwo nadużycia władzy, którego sprawcą jest lekarz społecznej służby zdrowia, autor wykazuje, jaki wpływ na zakres tej odpowiedzialności wywierają przepisy obowiązującego k.k.

W artykule wskazano, kiedy lekarz może się stać podmiotem przestępstwa nadużycia władzy, oraz zaakcentowano znaczenie, jakie ma subsydiarność przepisów obejmujących powyższy typ przestępstwa dla odpowiedzialności lekarza za nadużycie władzy. Mimo daleko idącego ograniczenia tej formy odpowiedzialności na gruncie przepisów art. 120 § 11 w związku z art. 246 k.k. autor dąży do udzielenia odpowiedzi na pytanie, w jakich warunkach działanie lekarza wy-czerpuje cechy przestępnego nadużycia władzy. Uzasadnia on potrzebę rozgraniczenia nadużycia władzy od nieprawidłowych czynności w sferze wykonywania zawodu lekarskiego i zmierza do przeprowadzenia właściwej linii demarkacyjnej w tym zakresie.

Literatura prawnicza zwraca uwagę na specyfikę zagadnienia odpowiedzialności lekarza łączącego pełnienie funkcji publicznej z wykonywaniem zawodu. Specyfika ta powodowała zróżnicowanie kierunków w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym nadużycia władzy przez lekarza.

Zagadnienie, na czym może polegać nadużycie władzy przez lekarza, było przedmiotem sporu zwłaszcza na gruncie k.k. z 1932 r., przyjmującego w art. 36 zbieg ustaw wyższego rzędu, który w sytuacji wyczerpania przez czyn lekarza będącego urzędnikiem znamion przestępstwa urzędniczego oraz przestępstwa określonego w rozdziale XXXV d.k.k. (przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu) powodował eliminację przepisu łagodniejszego przez przepis przewidujący surowsze zagrożenie ustawowe. Dziś, wobec istnienia szeroko ujętej klauzuli subsydiarności przewidzianej w § 4 art. 246 k.k., ranga tego problemu została zredukowana, we wszystkich bowiem wypadkach, kiedy lekarz posiadający przymiot funkcjonariusza publicznego nadużyje swej władzy, popełniając zarazem inne przestępstwo, mamy do czynienia z pomijalnym (pozornym) zbiegiem przepisów ustawy, prowadzącym do eliminacji przepisów art. 246 § 1—3 k.k. Mimo jednak generalnego zmniejszenia eksponowania w naszym kodeksie przestępnego nadużycia władzy w stosunku do działalności wszelkich kategorii funkcjonariuszy publicznych, a więc również w odniesieniu do lekarzy występujących w tym charakterze, istnienie przepisów art. 120 § 11 w związku z art. 246 k.k. daje podstawę do postawienia pytania, kiedy czyn lekarza dopuszczającego się przestępstwa kwalifikowany będzie jako nadużycie władzy.